

CHRISTIANITAS
ANTIQUA

vol. VI

RELIGIA
I TRADYCJA

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO



RELIGIA I TRADYCJA

Redakcja naukowa
Ireneusz Milewski

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2014

Recenzenci

prof. dr hab. Arkadiusz Baron UJP II
prof. dr hab. Szymon Olszaniec UMK

Projekt okładki i stron tytułowych
Andrzej Taranek

Redaktor Wydawnictwa
Maria Mosiewicz

Skład i łamanie
Marek Smoliński

Publikacja sfinansowana z funduszu działalności statutowej
Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISSN 1730-3788

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl
Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

SPIS RZECZY

Słowo wstępne (*Ireneusz Milewski*). 7

COMMENTATIONES

Wojciech Gajewski

Uczty w ekklesiach domowych w świetle ujęcia oikoidalnego.
Na marginesie dyskusji nad 1 Kor 11,17–34 11

Aleksander R. Michalak

Cry from Ramah: Violence against children in Jewish and Christian Sources . . . 29

Maria Szcześniak

Występowanie i znaczenie terminu *aula* od antyku greckiego
do czasów Konstantyna Wielkiego 34

Juliusz Jundziłł

Hypogeum Trebiusza Justusa. Mentalność chrześcijan z Rzymu IV wieku 40

Monika Ożóg

Traces of the history of the Roman Church of Sancta Maria Antiqua
according to the authors of "*Liber Pontificalis*" 61

Ireneusz Milewski

Kilka uwag o antycznej wierze w magiczne znaczenie imienia 71

Bożena Stawoska-Jundziłł

Kler i laicy pełniący funkcje kościelne we wczesnochrześcijańskich łacińskich
inskrypcjach z Rzymu wystawionych dla seniorów. Część pierwsza 82

Andrzej Hołasek

Posługa hierarchii kościelnej w świetle *Kanonów Hipolita*. 92

Anna Pająkowska-Bouallegui

Terminologia chrześcijańska w dziełach historyka Eunapiosa z Sardes 111

Ireneusz Milewski

„Łapy wilka i łeb żaby”. Fylakteriony i ich funkcja w życiu codziennym
chrześcijan w okresie wczesnobizantyńskim. 121

Michał Kosznicki

Zadania edukacyjne pedagogów w opinii Libaniasza i Jana Chryzostoma 135

Tatiana Krynicka

Eucharisticos Paulina z Pelli (376 – po 459): „spowiedź nieudacznika IV wieku”
czy hymn ku czci Opatrzności?. 148

Paweł Filipczak	
Przełom konstantyński i funkcjonowanie administracji rzymskiej w Syrii	163
Maciej Wojcieszak	
Obraz społeczeństwa Italii w listach Ambrożego z Mediolanu	177
Mirosław J. Leszka	
Wątki religijne w propagandzie wczesnobizantyńskich uzurpatorów. Przypadek Illusa i Leoncjusza (484)	188
Teresa Wolińska	
Sympatyk pogan i heretyków? Prokopiusz z Cezarei o polityce religijnej Justyniana.	194
Ireneusz Milewski	
Antyczne prywatne uroczystości kommemoratywne praktykowane przez chrześcijan w okresie wczesnobizantyńskim	212

FONTES

Jan Iluk	
Jana Chryzostoma homilia trzecia z cyklu 21 homilii <i>Do Antiocheńczyków o posągach</i>	229

CENSURAE LIBRORUM

Jan Prostko-Prostyński, <i>Roma-solium Imperii. Elekcja, koronacja i uznanie w Rzymie w IV–VIII wieku</i> , Wydawnictwo Contact, Poznań 2014, ss. 171 [<i>Bibliotheca Classica et Byzantina</i>] (Mirosław J. Leszka)	251
Marcin Wołoszyn, <i>Theophylaktos Simokates und die Slawen am Ende des westlichen Ozeans – die Erste Erwähnung der Ostseeslawen? Zum Bild der Slawen in der frühbyzantinischen Literatur. Eine Fallstudien / Teofilakt Simokatta i Słowianie znad brzegu Oceanu Zachodniego – najstarsze świadectwo obecności Słowian na Bałtykiem? Przyczynek do studiów nad obrazem Słowian w literaturze wczesnobizantyńskiej</i> , Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Kraków 2014, ss. 202 (Mirosław J. Leszka)	257
Andrzej Kompa, Mirosław J. Leszka, Teresa Wolińska, <i>Mieszkańcy stolicy świata. Konstantynopolitańczycy między starożytnością a średniowieczem</i> , „Byzantina Lodziensia” XVII, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 490 (Andrzej Hołasek)	260
Skróty edycji wydawniczych (źródłowych, encyklopedycznych, leksykonów)	270

SŁOWO WSTĘPNE

Niniejszym oddajemy do rąk Czytelników kolejny, szósty tom *Christianitas Antiqua*, periodyku poświęconego antycznemu chrześcijaństwu wydawanemu na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego. Zbieraniu materiałów do aktualnego tomu nie towarzyszyła żadna myśl przewodnia, tym bardziej więc warto zaznaczyć, iż zamieszczone w nim teksty bezwiednie grupują się w dwa bloki. Stąd tytuł obecnego tomu: **Religia i tradycja**. Wzajemne przenikanie się nowej religii i wielowiekowej tradycji wielu nacji objętych rzymskim władztwem, nadało antycznemu chrześcijaństwu charakter niespotykany wcześniej w religiach starożytnych. Wprawdzie w fundamentach religii objawionej nie ma miejsca na zapożyczenia z innych religii, ale w pragmatyce życia codziennego wspólnot chrześcijańskich takich miejsc sporo. Kształtująca się w Cesarstwie Rzymskim tradycja współistnienia starożytnych religii z chrześcijaństwem, musiała wycisnąć swoje piętno na sposobie postrzegania przez chrześcijan otaczającego ich świata, codzienności „pełnej znaków” oraz konieczności podtrzymywania kontaktu ze „światem cieni”. Obserwacja etapów i efektów tego współistnienia jest dla historyka wdzięcznym obszarem badań.

Prezentowane teksty dotyczą dziejów dawnego judaizmu i pierwotnego chrześcijaństwa (W. Gajewski, A. Michalak), organizacji starożytnego Kościoła (A. Hołasek, B. Stawoska-Jundziłł), sztuki starochrześcijańskiej (M. Ożóg, A. Szcześniak, J. Jundziłł), późnoantycznych koncepcji pedagogicznych naznaczonych już wpływami chrześcijaństwa (M. Kosznicki), rozważań z gatunku literaturoznawstwa (A. Pająkowska, T. Krynicka), polityki religijnej we wczesnym Bizancjum (P. Filipczak, M. Leszka, T. Wolińska), szeroko rozumianej problematyki społecznej widzianej oczami chrześcijańskiego erudyty (M. Wojcieszak), jak również teksty poświęcone pogańskiej obyczajowości utrzymującej się w życiu codziennym późnoantycznych chrześcijan. Tom zamyka tłumaczenie kolejnej już mowy Jana Chryzostoma (*Do Antiocheńczyków, o posągach*) autorstwa Jana Iluka oraz recenzje.

Ireneusz Milewski